

Forfatter: Blicher, Steen Steensen

Titel: Noveller

Citation: Blicher, Steen Steensen: "Noveller", i Blicher, Steen Steensen: *Noveller*, udg. af Esther Kielberg ; Henrik Ljungberg , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1991, s. 314. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-blic03val-shoot-idm140515386747792/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Noveller

hans dagbogs tonefald, er det da også som om noget får mulighed for at blusse op i hans forkomne væsen. Før præsten bekender sin brøde opsøger Mette – »med udslaget Haar« – herredsfogeden for at bede for sin fars liv. Således presset ændrer Erik Sørensen afgørende signaler. Han lover Mette at hjælpe faderen til flugt, opgive sin karriere og rejse efter hende hvor han end befinder sig. Pludselig er det som om han fortæller os en anden historie om hvem han er – og hvordan man kan tage sin skæbne i egen hånd.

Men han brænder hurtigt ud, frygt og tvivl tager magten fra ham, og da han har hørt præstens historie bliver han syg. Hans dagbogsskrift går i opløsning. Mette Qvist forsvinder ud af hans liv, mens han viljeløs og klynkende ser til.

Hvis ikke Aalsøe-præstens optegnelser ved et karakteristisk blichersk synsvinkelskift var koblet til Erik Sørensens dagbog, skulle man tro at herredsfogeden også selv var blevet offer for den rædsomme historie han fortæller. Han skriver i sine sidste optegnelser, at han føler sig syg til døden, og i Aalsøe-præstens første optegnelse bekræftes dette. Men i anden optegnelse, foretaget 21 år senere, fremgår det, at Erik Sørensen overlevede sin dagbogsfortælling om sin svigerfars dom og henrettelse og sin egen forspildte kærlighed. Han er stadig herredsfoged, og han dør først da fortiden indhenter ham i skikkelse af den genfærdslignende Niels Bruus.

Enhver fortæller er sig selv nærmest. Hans medskyld i sin skæbnehistorie om, hvordan forelskelsens og kærlighedens intense liv grusomt forandres til ensomhed, galskab og død, er uomtvistelig. Blichers fire store noveller besidder deres særklasse, fordi han med sikker hånd skriver en historie om fortællerne selv ind i deres skrift. I feltet mellem begivenhederne og beretningen angiver Blicher en fortællermæssig blindhed og tavshed, og derved udfordrer han læseren til at deltage og fortælle med. Man bliver aldrig færdig med de bedste Blicher-noveller.

IV. Der er altid en fortæller, før der er en historie

Tidskriftet *Nordlyset* markerede som sagt en midlertidig forbedring af Blichers betrængte økonomi, men der lå også et kæmpemæssigt slid bag denne udvikling. Han præsterede i en periode mellem 80 og

96 tryksider månedlig. Han lærte sig selv at skrive underholdende prosa orienteret mod et bredt publikum, samtidig med at han udførskede fortællingens mekanik, dens faste elementers redskabskarakter. Han lærer sig selv nogle greb hvis iscenesættende potentiale indeholder kunstnerisk erkendelse for iscenesætteren. Han opdager bindingerne og friheden i fiktionen, den alvorlige leg med de faste størrelser. Der er mulighed for mange slags historier, komiske og tragiske, eksotiske og hverdagslige, og valget af det ene eller det andet kan ikke adskilles fra den fortællendes skrift, hans vinkel på det fortaite.

I *Nordlysets* juni-nummer 1827 publiceredes novellen *Røverstuen*, som altså er skrevet for *Sildig Opvaagnen*, *Høsekræmmeren* og *Præsten i Vøjlbjæ*. Den er kendt og afholdt bl.a. fordi dens indledning for alvor sætter den særegne jyske natur på det litterære landkort:

Løber en Bæk eller Aae gennem Heden, da forkynde ingen Enge, ingen Busk dens Nærværelse; dybt nede mellem udhulede Bækker snoer den sig lønlig med en Fart, som om den skyndte sig ud af Ørken. (s. 34)

Vi er her kommet fra et panoramisk overblik over de milde danske øer ind på fastlandet, over rygningen af Jylland, ind på de store hede-flader og ned i lyngens skjulte kilde.

Her starter novellens handling. I løbet af et par linier yderligere har Blicher, eller rettere hans fortæller, sat personer og lokaliteter ind på scenen, og et handlingsmønstret optrin udspilles for vore øjne og ører. Vi ser og hører hvad der bliver gjort og sagt som var vi selv til stede, men så afbryder fortælleren pludselig sig selv midt i gengivelsen af en replik og undskylder, at han ikke er i stand til at reproducere skyttes righoldige forråd af forbandelser. Hans muse kan ikke se nytten af den slags, og han vil nu berette

– dog med tilbørlig Reservation af meeromrørte Niels Skyttes lovlige Ret til Djævelen og hans Rige – hvad Passiar, der videre forefaldt mellem ham og den Fremmede paa Vejen til Ansbjerg. (s. 38)

Fortælleren giver sig direkte til kende og antyder, at det er ham der vælger historien ud. Andet kapitels lange og snakkesalige indledning

er derfor ikke så umotiveret som det umiddelbart ser ud. Fortælleren standser historiens raske strøm og gør opmærksom på, at tempoet er hans eget, at læseren naturligt nok vil gætte på hvilke skabeloner eller forbilleder der er for historien.

Men – det er nu ikke anderledes – jeg gaar min egen skjæve og ujevne Gang (...) Sid op, Højstædedel! rid med mig ind ad Ansbjerg Port, og lad os see, hvad Eventyr – kort eller langt, troeligt eller utroeligt – vi der monne opleve! (s. 41f)

Hans tonefald er murtert og forslagent, og ved den omstændelige opremsning af mulige mønstre for gangen i historien opnår han både at få peget på, at alle historier tager afsæt i andre, og at der altid skal være en til at fortælle, før der er en historie.

Røverstuen indeholder derefter hele lageret af veltjente klicheer: kærlighedsintrige, de elskendes flugt på én hest midt om natten, den simple men ædle krybskytte, sårbar kvinde i stærke arme, uforsonlige forældre, tiden og døden der alligevel skaber forsoning etc. Alle kortene er lagt ud og alle kabaler går op – men i slutningen siges klart, at de mennesker og steder historien omhandler, er borte forlængst. Kun fortællingen er tilbage.

Således kan novellen siges at indeholde Blichers selvironiske og alligevel selvbevidste programmerklæring. Og som sådan står den i modsætning til myten om den tragiske Blicher, hvis hovedtema var forandringen som livets grundvilkår. Den novelle som har givet navn til denne myte, *Ak! hvor forandret!*, udkom i *Nordlyset* ca. et år efter *Røverstuen* og før *Hosekræmmeren* og *Præsten i Vejlbjerg*, men det er overhovedet ikke nogen tragisk historie. Også i den skaber Blicher en spænding mellem fortælleren og det fortalte, i denne novelle med tilsigtet komisk virkning. Fortælleren er en nar. Det tragiske består ikke i, at hans ungdomsvener ved gensynet mange år efter lever et almindeligt jordbundet liv. Det tragiske består i at fortælleren *stadig* ikke er klar over, at han er ude af kontakt med virkeligheden – og det er komisk. Ak, hvor uforandret! kunne man udbrøde om den på én gang naive og selvglade Per Spillemand. Hans historie er hans og kun hans. Det er tydeligt at hans venner har deres egne historier at fortælle om ham, når han med et smerteligt drag om munden og hovedet fuldt af latinske citater er redet bort.

Men i al sin latterlighed bliver denne fortæller selvfølgelig brugt til en slags alvor, for der er oplagt at se de to hovedfigurer, fortælleren Per Spillemand og hans ven Ruricolus, som to sider af samme person. Den hårdtarbejdende landmand Blicher, som også skulle passe embede, og hvis smukke kone tyve år efter ikke besad samme tiltrækning, er Ruricolus. Men Blicher er naturligvis også det komiske »Drog« der har hovedet fuldt af sin »poetiske Skvalder«, som der står i indledningen. Fortælleren er en selvironisk figur med det stille grin som formål.

Der er en fortæller, før der er en historie, og »Ak! hvort forandret!« kan både den triste landsbydegn Morten Vinge og fantasen Per Spillemand udbryde. Det er læserens opgave at se sammenhængen og forskellen – en historie er altid meget mere end den der fortæller den.

V. Den folkelige digter

I december 1829 gik *Nordlyset* ind pga. svigtende abonnenttal, og Blicher offentliggjorde ikke noget væsentligt prosaværk før han i 1833 begyndte udgivelsen af sine samlede noveller. Disse betød imidlertid, at man for alvor opdagede ham i København. De store noveller blev rosende omtalt med undtagelse af *Silidig Opvaagnen*, som blev skammet ud af en af tidens toneangivende kritikere, Johan Nicolai Madvig, der kaldte den

indtil det smudsigste Detail udførte, aldeles æstetiske Skildring af et dobbelt Ægteskabsbrud og Horeliv.

Men alt i alt forstod det københavnske små- og storborgerskab at værdsætte disse »nationale« noveller fordi »danske Characterer, danske Sæder, saavel som danske Egne deri er skildrede troe og livligen, aldeles efter Naturens«, som den anonyme anmelder i *Dansk Litteratur-Tidende* skrev.

Den karakteristisk har Blicher sikkert sat stor pris på, for det nationale i betydningen det folkelige fællesskab lå ham på sinde. Og når udgivelsen af *Samlede Noveller* atter stabiliserede hans økonomi, kan